

Đại số - Bài 4: Hệ thức Vi-ét - tiếp theo

Nguyễn Thành Phát

Lớp 9 (chuyên) - Trung tâm Thành Nhân

2/2023

Định lí

Nếu hai số có tổng bằng S và tích bằng P thì hai số đó là nghiệm của phương trình

$$x^2 - Sx + P = 0.$$

Điều kiện để có hai số đó là $\Delta = S^2 - 4P \geq 0$. (ý nghĩa là $(a + b)^2 \geq 4ab$)

Ví dụ 1

Tìm hai số biết rằng

a) Tổng $S = 2$ và tích $P = 6$,

b) Tổng $S = 1$ và tích $P = -6$.

Lời giải.

a) Vì $S^2 = 4 < 24 = 4P$ nên không có hai số thỏa đề.

b) Hai số là nghiệm của của phương trình $x^2 - x - 6 = 0$. Có $\Delta = (-1)^2 - 4 \times (-6) = 25$ nên phương trình có nghiệm

$$x_1 = \frac{1 - \sqrt{25}}{2} = -2 \quad \text{và} \quad x_2 = \frac{1 + \sqrt{25}}{2} = 3.$$

Vậy hai số cần tìm là -2 và 3 .

Ví dụ 2

Cho phương trình

$$x^2 + 5x - 1 = 0. \quad (*)$$

Lập một phương trình có các nghiệm là lập phương các nghiệm của (*).

Ý nghĩa đề bài: Cần tìm phương trình có hai nghiệm là x_1^3 và x_2^3 .

Cách 1

Thấy rằng (*) có hai nghiệm $x_1 = \frac{-5+\sqrt{29}}{2}$ và $x_2 = \frac{-5-\sqrt{29}}{2}$. Khi đó

$$x_1^3 = -5 + \frac{29\sqrt{29}}{8} \quad \text{và} \quad x_2^3 = -5 - \frac{29\sqrt{29}}{8}.$$

Vì $x_1^3 + x_2^3 = -10$ và $x_1^3 \cdot x_2^3 = -1$ nên x_1^3 và x_2^3 là hai nghiệm của phương trình

$$X^2 + 10X - 1 = 0.$$

Cách 2

Gọi hai nghiệm của (*) là x_1, x_2 thì $x_1 + x_2 = -5$ và $x_1 x_2 = -1$. Như vậy

$$x_1^3 + x_2^3 = (x_1 + x_2)^3 - 3x_1 x_2 (x_1 + x_2) = -10$$

$$x_1^3 \cdot x_2^3 = (x_1 x_2)^3 = -1.$$

Vậy x_1^3 và x_2^3 là hai nghiệm của phương trình

$$X^2 + 10X - 1 = 0.$$

Ví dụ 3

Cho ba số thực x, y, z thỏa mãn $x + y + z = 5$ và $x^2 + y^2 + z^2 = 9$. Chứng minh rằng $1 \leq x, y, z \leq \frac{7}{3}$.

Lời giải.

Ta có $x^2 + y^2 = 9 - z^2$, tương đương

$$(x + y)^2 - 2xy = 9 - z^2 \iff (5 - z)^2 - 2xy = 9 - z^2.$$

Dẫn đến $xy = z^2 - 5z + 8$, như vậy ta có

$$x + y = 5 - z \quad \text{và} \quad xy = z^2 - 5z + 8.$$

Vì tồn tại x, y nên $(5 - z)^2 \geq 4(z^2 - 5z + 8)$, tương đương

$$3z^2 - 10z + 7 \leq 0 \iff (z - 1)(3z - 7) \leq 0 \iff 1 \leq z \leq \frac{7}{3}.$$

Hoàn toàn tương tự thì $1 \leq x, y \leq \frac{7}{3}$.

